

Muzeum Warszawy | scenariusz spaceru „W poszukiwaniu narodowej tożsamości Warszawy”

W poszukiwaniu narodowej tożsamości Warszawy – spacer edukacyjny do samodzielnej realizacji przez nauczycielkę/nauczyciela .

Spacer powstał na potrzeby i podczas EduAkcji 2023, we współpracy z uczestniczącymi w nim nauczycielkami i nauczycielami. Zawiera wszelkie materiały do jego samodzielnego przeprowadzenia w ramach programu edukacyjnego.

Ogólna informacja na temat spaceru:

Warszawa od swoich początków była miastem otwartym dla obcokrajowców. Zamieszkiwali ją Niemcy, Ormianie, Włosi, Czesi. Już w średniowieczu istniała tutaj mała gmina żydowska. Czy to oznacza, że jesteśmy tolerancyjni? Czy nowi warszawiacy zawsze byli mile widziani?

Szukając inspiracji w prawdziwych historiach, które wydarzyły się na pobliskich ulicach, porozmawiamy o tym, co to znaczy być warszawianką i warszawiakiem. Czy nasza tożsamość to tylko kwestia krwi, czy także wyboru? Zastanowimy się też, jak żyje się w wielokulturowym mieście i jakie wyzwania przed nami stawia. Dlaczego jednych przyjmujemy z otwartymi ramionami, a na innych patrzymy z nieufnością? Co kształtuje nasze wyobrażenia o wspólnym życiu społecznym ludzi wielu kultur i religii?

Autorka scenariusza: Agnieszka Pogorzelska, we współpracy z nauczycielkami i nauczycielami uczestniczącymi w spacerze

Grupa wiekowa: szkoła podstawowa klasy 7-8, szkoła ponadpodstawowa

Czas trwania: do 120 minut

Dostępność: Spacer jest realizowany w przestrzeni miejskiej, dostępnej dla osób z orzeczeniem o niepełnosprawności ruchu. Wejście do Muzeum Warszawy, Archikatedry św. Jana oraz wjazd na dziedziniec Zamku Królewskiego mogą wymagać dodatkowej pomocy. UWAGA: na ulicach jest kostka brukowa co może sprawiać trudności dla wózków.

Zajęcia nie są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Cele lekcji:

- Ukazanie wielokulturowości w kontekście mieszkańców Warszawy.
- Utrwalenie treści historycznych dotyczących Warszawy z perspektywy jej mieszkańców.
- Budowanie otwartej postawy w stosunku do innych osób (w kontekście wyznania, narodowości, pochodzenia).
- Ćwiczenie umiejętności zamiany zwrotów na inkluzywne, włączające.

Po zajęciach uczeń potrafi/wie/ma świadomość:

- wie, jak się kształtowała historyczna świadomość mieszkańców Warszawy,
- potrafi wskazać postacie kluczowe dla historii Polski i Warszawy,
- ma świadomość istnienia i jest otwarty na „inność” w kontekście wielokulturowości,
- traktuje wielokulturowość jako fakt i docenia jej możliwości dla rozwoju miasta.

Materiały potrzebne do lekcji:

- coś do pisania (kartki, ołówki, podkładki),
- wydrukowane karty z zadaniami (cytaty),
- materiały do pisania + nożyczki (zadanie „koperty” z Zamku Królewskiego).

Trasa spaceru:

- Muzeum Warszawy – wejście (przy Syrence przy Sali kinowej),
- Kamienica Pod Murzynkiem (Muzeum Warszawy),
- Ulica Wąski Dunaj,
- Archikatedra Św. Jana,
- Kolumna Zygmunta,
- Dziedziniec Zamku Królewskiego lub pl. Zamkowy.

Przebieg spaceru:**1. Przywitanie (5 min)**

Przedstawienie siebie i nawiązanie do tematyki spaceru.

Omówienie zasad w czasie spaceru: Będziemy się przemieszczać po ulicach Starego Miasta, ale jednocześnie będziemy wykonywać różne zadania, które będą nawiązywać do wielokulturowości mieszkańców miasta.

2. Czy jestem Polakiem? Czy jestem warszawiakiem?: (10 min)**DZIAŁANIE**

Kiedy mówimy o narodowości czy religii często w kontekście mieszkańców miasta czy kraju, posługujemy się stereotypami (**zapytamy grupę czy wszyscy wiedzą co to są stereotypy - funkcjonujący w świadomości społecznej uproszczony i zabarwiony wartościująco obraz*

rzeczywistości, nie koniecznie musi być negatywny, ale te negatywne prowadzą do uprzedzeń). Jak to wygląda w przypadku Polaków? Kto mieszka w tym kraju? (odp.: np.: Polak-katolik) A czy w kontekście Warszawy będziemy się posługiwać tym samym skojarzeniem? Czy w przeszłości sytuacja wyglądała podobnie?

Obecnie (stan na wrzesień 2023) co czwarty mieszkaniec Warszawy to Ukrainiec/Ukrainka. W przeszłości również były takie osoby, które zapisały się w historii Polski i miasta. Zatem proste zadanie na rozgrzewkę: Jakiej narodowości były/są następujące osoby:

- Samuel Bogumił Linde

- Joachim Lelewel

- Emil Wedel

- ks. Isakowicz-Zalewski albo Robert Makłowicz

- Julian Tuwim (Pomocny może być cytat „*Dla antysemitów jestem Żydem i moja poezja jest żydowska. Dla żydowskich nacjonalistów jestem zdrajcą i renegatem.*”),

- Sokrates Starynkiewicz,

- Jan Brzechwa.

Samuel Bogumił Linde – autor słownika Języka Polskiego (syn Szweda i Niemki), Joachim Lelewel – historyk, poliglota (pochodził z rodziny szwedzkiej, osiadłej w Prusach Wschodnich), Emil Wedel – dziedzic (syn Karola, twórcy fabryki słodyczy) (Niemiec, urodzony w Berlinie), ks. Isakowicz-Zalewski (Ormianin) albo Robert Makłowicz (pochodzi z rodziny o korzeniach m.in. ormiańskich), Julian Tuwim – poeta (polski Żyd - „Dla antysemitów jestem Żydem i moja poezja jest żydowska. Dla żydowskich nacjonalistów jestem zdrajcą i renegatem.”), Sokrates Starynkiewicz (Rosjanin), Jan Brzechwa – poeta i autor prawa autorskiego w Polsce (polski Żyd)

3. Kamienica pod Murzynkiem (20 min) – słownictwo inkluzywne

Kilka faktów o rynku: Znajdujemy się na Rynku Starego Miasta. Warszawa była ustanowiona na prawie chełmińskim, zatem są tu pewne założenia, według których miasto było „urządzone”. Czy pamiętamy o tym, co powinno być w tak „urządzonym” mieście? I czego w Warszawie nie ma? (w centralnej części Rynek, na którym znajduje się ratusz – rozebrany w 1817, przed którym był pręgierz i gdzie dokonywano publicznych egzekucji – oraz kościół – w przypadku Warszawy to katedra św. Jana; do tego geometryczne ułożenie ulic – z każdego rogu placu wychodzą po dwie ulice pod kątem prostym: Celna, Jezuicka, Kamienne Schodki, Krzywe Koło, Nowomiejska, Wąski Dunaj, Zapiecek i Świętojańska. Od 1915 r. cztery strony Rynku noszą nazwy: Barssa, Kołłątaja, Dekerta i Zakrzewskiego. My znajdujemy się po stronie Dekerta.) Gdy uruchomiono pierwszy nowoczesny wodociąg miejski w 1855, na środku wzniesiono wodotrysk, zwieńczony posągami Syrenki. Co ciekawe, od wyburzenia ratusza Stare Miasto traci swój prestiż i staje się miejscem, gdzie mieszka biedota).

Kilka faktów o kamienicy: Rynek 36, numer hipoteczny 52. To kamienica Pod Murzynkiem, zwana także Imlandowską, Działottowską, Ginterowska. Pierwsze wzmianki w 1449, od 1517 kamienica staje się własnością burmistrza miasta – Jerzego Baryczki. W 1628 przebudowę kamienicy ukończy kolejny właściciel – Jakub Gianotti (m.in. kupiec winny), od tego momentu pojawia się też głowa Murzynka. Obecnie, po II wojnie światowej, na fasadzie znajduje się kopia głowy (oryginał w zbiorach Muzeum Warszawy).

DZIAŁANIE. Zmieniamy nazwę kamienicy. Kamienica pod Murzynkiem, a może kamienica Imlandowska, Działottowska, Ginterowska. Skąd wzięła się taka nazwa?

*Głowa Murzynka w XVII w. była symbolem ekskluzywnych towarów zamorskich, symbolem luksusu i egzotyki i kompletnie nie była postrzegana jako obraźliwa. W Warszawie bardzo rzadko spotykano osoby ciemnoskóre. Natomiast w dzisiejszych czasach może razić, trącić kolonializmem i obrażać. Jak sobie poradzić z historyczną, rozpoznawalną nazwą, nadając jej inkluzywny, otwarty charakter?

Zanim jednak zajmiemy się samą kamienicą, zastanówmy się, jakie słowa są obecnie „zakazane” i których nie powinniśmy używać.

Słowa „zakazane”: Cygan (używamy: Rom), Murzyn (Afroamerykanin, Afrykańczyk), Indianin (rdzenny mieszkaniec Ameryki); jednocześnie pytanie o Słowian (czy Słowianin powinien być słowem zakazanym, skoro Sclavus oznaczał niewolnika?). Czasem zamiast konkretnych słów, będących określeniem człowieka, powinniśmy zwrócić uwagę na pejoratywne określenia, np.: judzić, żydzić, ocyganić, oszwabić.

Słownictwo inkluzywne to nie tylko zmiana „zakazanego” słowa na inne, ale również zmiana systemu myślenia o jakiejś osobie czy zachowaniu. Jak zatem zmienić nazwę Kamienicy Pod Murzynkiem, aby określić ją nowocześnie, inkluzywnie? Oczywiście możemy użyć nazw jej kolejnych właścicieli, tylko czy na pewno będziemy wówczas wiedzieć, o którą kamienicę chodzi?

Dzielimy uczestników na grupy, dajemy grupie 5 minut, aby zastanowili się nad trafną i zarazem inkluzywną nazwą dla kamienicy. Czy mają jakieś propozycje? A może samo wyjaśnienie pochodzenia nazwy Kamienicy pod Murzynkiem wystarczy? Zbieramy rozwiązania i moderujemy krótką dyskusję na ich temat

4. Ulica Wąski Dunaj, przy murach obronnych: Dawna dzielnica żydowska: (10 min) – razem czy osobno?

Kilka faktów: Obecność Żydów w Warszawie sięgają XIII w. do czasu, gdy Warszawa jest grodem księcia mazowieckiego Bolesława II. Formalnie zapisy o obecności Żydów w obrębie murów miejskich pochodzą z 1414, gdy Janusz I rozszerzył prawa miejskie Warszawy. Gmina żydowska powstaje tu na koniec XIV w. Żydzi mieszkają na terenie, wydzielonym przez ulice: Piekarską, św. Marcina (obecnie to ulica Piwna), Dunaj (współcześnie Wąski Dunaj) i Rycerską. Pierwsza wzmianka o ulicy Żydowskiej, która tu biegnie (okolice Wąskiego lub Szerokiego

Dunaju), pochodzi z 1430. Pod koniec XV w. narasta ekonomiczny konflikt pomiędzy mieszczanami chrześcijańskimi i żydowskimi kupcami, co doprowadza do wypędzenia Żydów z miasta. Przełomowe jednak staje się ogłoszenie przywileju *de non tolerandis Iudaeis* z 1527 r. przez Zygmunta Starego. Przywilej będzie obowiązywać na terenie 2 mil wokół miasta, jednak nie przeszkadzało to w zamieszkiwaniu w jurydykach, czyli prywatnych miastach, których właścicielami byli magnaci (świeccy i duchowni). Ulica Żydowska staje się ulicą Baryczkowską. Ulica „zniknie” z powodu zniszczeń Warszawy po potopie szwedzkim w XVII i XVIII w. oraz następnie zamurowana przez kolejnych właścicieli sąsiednich posesji.

Ważne zmiany wnosi decyzja Zygmunta Augusta z 1570 r. – pozwolenie na przebywanie w Warszawie i prowadzenie handlu w czasie obrad sejmowych, zjazdów publicznych oraz na czas załatwiania interesów i spraw, w tym sądowych. Mogą w mieście przebywać osoby, które były na służbie króla. Odkąd miasto staje się miejscem elekcji, Żydzi mieszkają w jurydykach.

W 1670 Żydzi zamieszkują w jurydyce Aleksandria (ulice Oboźna, Kopernika, Tamka i Topiel). W 1775 Żydzi uzyskują prawo do osiadania poza murami miejskimi, stąd powstanie własnego osiedla Nowa Jerozolima, która już w kolejnym roku jest zniesiona.

DZIAŁANIE: Dyskusja o prawach mieszkańców. Czy można kogoś zmusić do wyprowadzenia się z jakiegoś miejsca? (*de non tolerandis Iudaeis*). Czym takie prawo lub prawa analogiczne skutkowały w innych momentach historii? (*w 1633 powstaje w Wilnie pierwsze getto, wydzielona dzielnica dla Żydów*)

Czy istniały prawa, działające „w drugą stronę”, a więc prawo gwarantujące Żydom, że na terenie, gdzie mieszkają i pracują Żydzi, nie mogą mieszkać chrześcijanie? (*Tak, de non tolerandis christianis, było to prawo nadawane dzielnicom żydowskim i wyłącznie w miastach królewskich. Władcy Rzeczypospolitej Obojga Narodów nadali ten przywilej kilku dzielnicom żydowskim na ziemiach Królestwa oraz wszystkim gminom żydowskim na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego. W 1568 Zygmunt August nadał ten przywilej Żydom mieszkającym w podkrakowskim Kazimierzu*).

Pytania pomocnicze:

- Co się dzieje gdy ograniczamy prawa jakiejś grupy etnicznej czy religijnej?
- Co się dzieje, gdy jesteśmy otwarci na wszystkich? Jakie są korzyści, a jakie wyzwania?
- Dlaczego niektóre społeczności/grupy np.: ortodoksyjnie religijne izolują się? Np.: Chasydzi w Nowym Yorku lub Izraelu, Amisze w USA? Polska dzielnica w Chicago? Latynoskie dzielnice w miastach USA? Arabskie/ muzułmańskie w Paryżu? Czym taka izolacja może grozić?
- Czy mamy jakieś rozwiązania na integrację różnych kultur/ religii?
- Co jest kluczem do porozumienia? (*np.: otwartość, chęć poznania i zrozumienia innych)

5. Archikatedra Św. Jana: Dawniej czy dziś? - język dyskusji politycznej a otwartość na wielokulturowość: (10 min)

Kilka faktów o miejscu: Archikatedra św. Jana towarzyszyła różnym wydarzeniom, opisanym w dokumentach oraz przedstawionym na obrazach. To tu koronowano dokładnie dwóch królów Polski, to tu pochowano biskupa Aleksandra Kakowskiego, aby później przenieść go na cmentarz Bródnowski. To wydarzenie było poprzedzone przez pochówek Romana Dmowskiego, gdy prasa rozpisywała się o tłumie sięgającym 100 000 uczestników. To w tym miejscu modlono się po uchwaleniu Konstytucji 3 Maja, a sam fakt wejścia do katedry został uwieczniony na obrazie Jana Matejki. (*Warto wspomnieć o samym obrazie, na którym postacią centralną jest ubrany na biało Stanisław Małachowski, podtrzymywany przez tłum, zaś król Stanisław August jest już na schodach do katedry*). W kontekście ostatniego króla Polski warto przypomnieć, że dopiero jego trzeci pochówek to pochówek w kryptach katedry.

Gabriel Narutowicz: Jednym z ważniejszych wydarzeń, które są związane z tym miejscem, to pogrzeb innej ważnej osoby - pierwszego prezydenta Polski, którym był Gabriel Narutowicz (urodzony na Żmudzi, studiował w Petersburgu, potem w Zurychu; był odpowiedzialny m.in. za elektryfikację Szwajcarii, a do Polski wrócił na dużo niższą pensję). Język, jaki towarzyszył wyborowi prezydenta w 1922r., nie bardzo się zmienił. Nagonka w prasie sugerowała, że Narutowicza wybrali nie Polacy, a Niemcy, Ukraińcy i Żydzi. Stąd kilka cytatów i konieczność podjęcia decyzji: czy dana wypowiedź to język współczesny, czy może wypowiedź pochodzi z czasów Narutowicza, czyli z lat 20. XX w.

*Mozaika narodowa w II Rzeczypospolitej: ok 65% mieszkańców określało się jako Polacy, ok 15% - Ukraińcy, ok 10% Żydzi, ok 4% - Białorusini i ok 4% Niemcy.

Wybory prezydenckie. Warto zaznaczyć, że Gabriel Narutowicz nie był jedynym kandydatem brany pod uwagę jako potencjalny prezydent Rzeczypospolitej. O wyborze prezydenta miało zadecydować Zgromadzenie Narodowe (połączone izby Sejmu i Senatu). Naturalnym kandydatem na prezydenta był Józef Piłsudski, który zrezygnował (powodem była dość ograniczona władza prezydencka). Kandydatów było pięciu i po każdym głosowaniu odpadał ten z najmniejszą liczbą głosów. Kandydatami byli (i kolejno odpadali w głosowaniach): Ignacy Daszyński – wystawiony przez PPS, Jan Baudouin de Courtenay – wystawiony przez mniejszości narodowe, Stanisław Wojciechowski – popierany przez PSL Piast. W ostatnim głosowaniu brał udział hrabia Maurycy Zamoyski, który ostatecznie odpadł, oraz Gabriel Narutowicz. Partie prawicowe nie spodziewały się takiego wyniku. Po wyborze rozpoczęła się nagonka medialna na prezydenta, w której powtarzała się narracja, że został on wybrany głosami niepolskimi. Niektórzy politycy chcieli się nawet z tego powodu bić (generał Józef Haller z Jędrzejem Moraczewskim), w samego prezydenta także rzucono różnymi przedmiotami. **16 grudnia 1922r.** doszło do zamachu i zabójstwa prezydenta Narutowicza, którego dokonał Eligiusz Niewiadomski, podkreślając, że dla niego Narutowicz „był symbolem hańby”.

Józef Piłsudski kontra Roman Dmowski. Choć w historii współczesnej obie postacie podaje się raczej jako przeciwników, to warto podkreślić, że wywodzili się oni z tego samego środowiska politycznego, a ich wzajemne ścieżki często się przecinały (wizyta w Tokio po

wybuchu wojny rosyjsko-japońskiej). Obaj prezentowali odmienny stosunek do Rosji i do sposobu wywalczenia niepodległości (Piłsudski: walka zbrojna z zaborcą czyli z Rosją, Rosja jako największy wróg Polski, Dmowski: czyn zbrojny nie ma sensu, chyba że z poparciem Niemiec, Niemcy zaś to największy wróg Polski, stąd dążenie do sojuszu z Rosją), mimo podobnego wieku – odmienne doświadczenia rodzinne (Piłsudski wychowany w dworze ziemiańskim z naciskiem na ówczesne wychowanie patriotyczne z uwzględnieniem czytania zakazanych wieszczów, Dmowski był synem kamieniarza z warszawskiego Kamionka), romantyzm Piłsudskiego (na zesłaniu podtrzymuje pomysł walki z caratem) kontra pozytywizm Dmowskiego (jako studenta w Warszawie). Wojenny czyn zbrojny u boku państw centralnych, które przegrały wojnę, daje Polsce żołnierzy (Piłsudski) – związanie się z Ententą, która wygrała, oraz nacisk na wewnętrzne przeobrażenia obywatelskie (Dmowski).

Piłsudski: koncepcja powstańczo-niepodległościowa; Polska niepodległa jako państwo federacyjne (wielokulturowe).

Dmowski: odzyskanie niepodległości i zjednoczenie ziem polskich przez Rosję w celu stworzenia bufora przed Niemcami; Polska niepodległa jako nowe zwarte państwo narodowe (inkorporacja).

DZIAŁANIE: Zgadnijcie z jakich czasów pochodzi dany cytat. Współczesnych? Czy Dwudziestolecie Międzywojenne? (*Czytamy uczestnikom tylko cytaty bez ich autorów*)

Józef Piłsudski	Zapluty, potworny karzeł na krzywych nóżkach, wypluwający swą brudną duszę, opluwający mnie zewsząd, nieszczędzący mi niczego, co szczenić trzeba – rodziny, stosunków, bliskich mi ludzi, śledzący moje kroki, robiący małpie grymasy, przekształcający każdą myśl odwrotnie; ten potworny karzeł pełzał za mną jak nieodłączny druh, ubrany w chorągiewki różnych typów i kolorów – to obcego, to swego państwa, krzyczący frazesy, wykrzywający potworną gębę, wymyślający jakieś niestychane historie; ten karzeł był moim nieodstępnym druhem, nieodstępnym towarzyszem doli i niedoli, szczęścia i nieszczęścia, zwycięstwa i klęski.
Stanisław Stroński	Ciszej nad tą trumną. (tytuł jego artykułu, Stroński był prawniczym dziennikarzem, a tekst napisał po śmierci Narutowicza: Więc ciszej, dużo ciszej, nad tą otwartą trumną, w żałobie, w skupieniu, w głębokim zastanowieniu się nad wszystkim, czego szargać i szarpać, i gwałcić nie wolno.)
Eligiusz Niewiadomski - Jedno z zeznań złożonych podczas rozprawy sądowej	Nie żałuję niczego, zrobiłem to, co było moim obowiązkiem, moim trudnym, ciężkim obowiązkiem. Spełniłem go twardo i uczciwie. Przez moje ręce przemówiła nie partyjna zaciekłość, tylko sumienie i żelźona godność narodu. Tak jak ja, czują tysiące, tylko nie każdy zrobił to, co stało się moim udziałem.

Grzegorz Braun - Wystąpienie w Klubie Ronina 10.09. 2012	To jest kolejny przesąd polskiej inteligencji – pacyfizm. Wiara w to, że tu można cokolwiek załatwić, jak nie zostaną wyprawieni na tamten świat w sposób nagły, drastyczny i nieprzyjemny.
Leszek Balcerowicz	Nie bronię siebie. Bronię reguł państwa prawa. (Z wystąpienie w Sejmie 10 marca 2006 roku, tłumaczenie wykluczenia Cezarego Mecha z posiedzenia Komisji Nadzoru Bankowego w sprawie zgody na wykonywanie prawa głosu przez UniCredito w BPH)
Roman Dmowski	Jestem Polakiem – więc mam obowiązki polskie
Andrzej Duda, 11.11.2019	Jesteśmy Polakami, bośmy wyrosli z tych ponad tysiąc pięćdziesięcioletnich korzeni, z tej naszej wielkiej tradycji. Jesteśmy Polakami, bośmy wyrosli z tej ziemi, niezależnie od tego w szczegółach, jakiej narodowości jesteśmy. Jesteśmy Polakami, gdy mieszka w nas Polska. I gdy mieszka w nas polskość tej właśnie tradycji. Czasem różnych religii, ale jednak wszystko obrośnięte na tym jednym pniu, wyrastające z tego jednego historycznego korzenia: tradycji, kultury ukształtowanej przez różne prądy, ale jakże cennej i jakże zażarcie bronionej przez kolejne pokolenia, które nie dały sobie jej odebrać.
Andrzej Lepper	Jak się uderzy w stół, to nożyce się otworzą i to piwo co się wylało trzeba wypić. (Słowa wypowiedziane w sejmie w 2005 roku.)
Janusz Korwin Mikke	Do 9 roku życia byłem socjalistą. Podobno każdy za młodu powinien nim być, potem mądrzeje. (Źródło: „Magazyn Trybuny”, 20 kwietnia 2002)
Adam Hofman	(Palikot) przekroczył granicę, za którą już nie ma polityki, tylko trzeba tego faceta powiesić na najbliższej gałęzi. Wszyscy musimy do tego doprowadzić. Po czymś takim trzeba mu wybrać gałąź.

Podsumowanie: Co możemy powiedzieć o języku dyskusji politycznej na podstawie tych cytatów? Czy język polityki jest związany z opcją polityczną? Co się dzieje gdy zaczynają panować uprzedzenia i propaganda?

6. Kto to powiedział?: (10 min na wykonanie, 5 minut na sprawdzenie)

DZIAŁANIE (dla bardzo zaawansowanych). W Archikatedrze jest pochowanych wielu znamienitych osób, zarówno polityków, jak i postaci historycznych. Niektóre z nich znane są

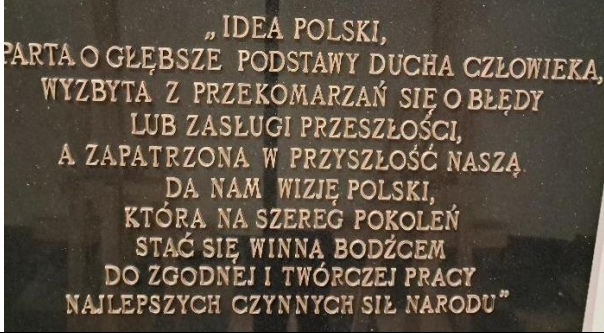
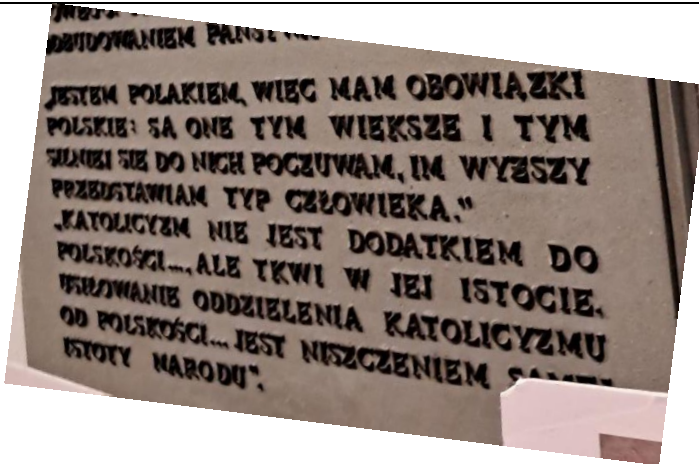
do dzisiaj ze swoich wypowiedzi, które są z nimi kojarzone. Czy potrafimy je połączyć z konkretnymi osobami?

Dzielimy uczestników na małe grupy. Każda grupa losuje jeden cytat i wśród postaci pochowanych lub upamiętnionych w Katedrze znajduje autora swojego cytatu.

UWAGA: Nie znajdziemy tych cytatów na pomnikach czy epitafiach – musimy spróbować zgadnąć, który z upamiętnionych powiedział dane słowa. Do kogo nam one pasują? Niektórych postaci nie znajdziecie w Katedrze, bo są pochowani w kryptach, w takim wypadku wystarczy wskazać wejście do krypt.

Józef Piłsudski	Polacy chcą niepodległości, lecz pragnęliby, aby ta niepodległość kosztowała dwa grosze i dwie krople krwi. A niepodległość jest dobrem nie tylko cennym, ale bardzo kosztownym.
Roman Dmowski	Myśmy tak odbiegli od innych narodów, że święcimy klęski, gdy tamte święcą zwycięstwa.
Stefan Starzyński	Nie za lat pięćdziesiąt, nie za sto, lecz dziś Warszawa broniąca honoru Polski jest u szczytu swej wielkości i sławy.
Wincenty Witos	Nie ma rzeczy ważniejszej niż Polska.
Stanisław August	Boże! Czemu ten naród mnie nie chce. Teraz już nie mogę go wyciągnąć z przepaści, w którą się rzucił...
Gabriel Narutowicz	Ma pan rację, to nie jest Europa. Ci ludzie lepiej się czuli pod tym, kto karki im deptał i bił po pysku.
Ignacy Mościcki	Nocy dzisiejszej odwieczny wróg nasz rozpoczął działania zaczepne wobec Państwa Polskiego, co stwierdzam wobec Boga i Historii.
Kardynał Stefan Wyszyński	Działajcie w duchu zdrowego nacjonalizmu. Nie szowinizmu, ale właśnie zdrowego nacjonalizmu, to jest umiłowania Narodu i służby jemu.
Ignacy Jan Paderewski	Nic tak nie wzmaga sił przeciwnika, jak wyrządzona mu krzywda.
Gen. Kazimierz Sosnkowski	Ofiary wasze nie są daremne, a każda kropla krwi przez was przelanej umacnia prawa Polski, wołając do sumienia świata o prawdę i sprawiedliwość.

DZIAŁANIE wersja alternatywna. Na karcie pracy znajdują się fragmenty upamiętnień, które znajdują się we wnętrzu Archikatedry. Czy potrafimy wskazać, na którym epitafium lub tablicy pamiątkowej znajdziemy wspomniane cytaty?

<p>Arcybiskup Aleksander Kakowski</p>	 <p>ARCYBISKUP METROPOLITA WARSZAWSKI BUDOWNICZY KOŚCIOŁÓW OPIEKUN MŁODZIEŻY KONSEKRATOR NUNCIUSA ACHILLESA RATTI PIUS XI KANONIK KAPITUŁY ORDERU</p>
<p>Władysław Grabski</p>	 <p>„IDEA POLSKI, PARTA O GŁĘBSZE PODSTAWY DUCHA CZŁOWIEKA, WYZBYTA Z PRZEKOMARZAŃ SIĘ O BŁĘDY LUB ZASŁUGI PRZESZŁOŚCI, A ZAPATRZONA W PRZYSZŁOŚĆ NASZĄ, DA NAM WIZJĘ POLSKI, KTÓRA NA SZEREG POKOLEŃ STAĆ SIĘ WINNA BODŹCEM DO ZGODNEJ I TWÓRCZEJ PRACY NAJLEPSZYCH CZYNNYCH SIŁ NARODU”</p>
<p>Wincenty Witos</p>	 <p>POTEGI PAŃSTWA I JEGO PRZYSZŁOŚCI NIE ZABEZPIECZY ŻADEN CHOĆBY NAJWIĘKSZY GENIUSZ – UCZYNIĆ TO MOŻE CAŁY ŚWIADOMY SWYCH PRAW I OBOWIĄZKÓW NARÓD</p>
<p>Roman Dmowski</p>	 <p>BUDOWANIEM PAŃSTWA JESTEM POLAKIEM, WIEC MAM OBOWIĄZKI POLSKIE: SA ONE TYM WIEKSZE I TYM SIŁNI SIĘ DO NICH PO CZUWAM, IM WYŻSZY PRZEDSTAWIAM TYP CZŁOWIEKA.” „KATOLICYZM NIE JEST DODATKIEM DO POLSKOŚCI... ALE TKWI W JEJ ISTOCIE. WIEROWANIE ODDZIELENIA KATOLICYZMU OD POLSKOŚCI... JEST NISZCZENIEM ISTOTY NARODU”.</p>

Juliusz Słowacki	
Cyprian Kamil Norwid	

Podsumowanie: O czym mówią nam te cytaty? Jakie wartości niosą? Jaki powinien być naród według tych cytatów?

DZIAŁANIE wersja łatwa. (Zadanie dla młodszych dzieci) Obecnie niezwykle popularną formą pokazywania siebie światu są selfie, robione z użyciem smartfonów. Jednak robienie zdjęć to dość krótka tradycja z perspektywy historii. Blisko wejścia do Archikatedry znajduje się nagrobek dwóch braci – książąt mazowieckich. Pomyśl, jak zwykle wyglądają nagrobki na cmentarzach. Przyjrzyj się epitafiom we wnętrzu Archikatedry. Czy masz pomysł na zdjęcie, na których chcesz zapozować tak, aby kolejne pokolenia właśnie tak cię pamiętały? Jak zapozować do takiego zdjęcia, aby pokazać, czym się zajmujesz, czym się interesujesz czy np. ile masz lat i gdzie mieszkasz?

7. Kolumna Zygmunta: (5 min)

(etap może zostać pominięty, ale sama postać musi się pojawić w kolejnym zadaniu, dlatego choćby z daleka wskazujemy na kolumnę króla Zygmunta – król na kolumnie miał za ojca króla szwedzkiego i matkę królową Jagiellońską)

Kilka faktów: Zygmunt III Waza przeniósł rezydencję królewską i administrację państwa do Warszawy po spłonięciu Wawelu w 1596. Był królem Szwecji w latach 1592-99 (dokładnie unii polsko-szwedzkiej), ale tytuł dziedziczył do samej śmierci. Był bardzo wierzący, ale jako król Szwecji był zmuszony, aby przejść na luteranizm, czego nie zrobił jako wierzący katolik. W 1644 jego syn, Władysław IV, ufundował na cześć ojca kolumnę, najstarszy świecki pomnik w Warszawie (przez to, że był to pomnik osoby świeckiej, spowodowało to duże wzburzenie wśród władz kościelnych) oraz – w nowożytnej Europie – pierwsza kolumna osoby świeckiej. Kolumna była dwukrotnie restaurowana, a kamień, z której była wykonana, można do dziś podziwiać przy Zamku Królewskim.

8. Zamek Królewski (dziejnec lub plac Zamkowy): Skąd jesteś, królu?: (15 min)

Kilka faktów: Sam zamek był wybudowany przez książąt mazowieckich, najwięcej przebudów to dzieło Janusza I Starszego (do 1429). W 1426 Warszawę odwiedza Władysław Jagiełło. W tym czasie Warszawa i całe Mazowsze nie są częścią Królestwa Polskiego. Od 1559 król Zygmunt August wyprowadza się z Krakowa, w Warszawie mieszka od 1568. Przeniesienie rezydencji królewskiej i administracji przez Zygmunta III Wazę podnosi prestiż miasta. Kolejni królowie, którzy mieszkają w zamku, dokonują przebudowy, za którymi stoją architekci (zwykle włoscy), a zatrudniani na dworach królewskich.

DZIAŁANIE: koperty. W tym zadaniu losujemy postać króla, aby następnie przygotować sobie swoistą ściągawkę, czyli zestaw kilku informacji na temat danej postaci. Będzie to zagadka dla innych grup. **Ważne**, aby nie podawać bezpośrednio informacji jak się nazywał (to będzie do zgadnięcia). Równie istotne jest to, aby podać informację o jego narodowości albo miejscu pochodzenia. Postać odgadują wszyscy.

Przykład:

Informacje z koperty: Litwa. Dwa nagie miecze. Grunwald. Mąż króla.

Odpowiedź: Władysław Jagiełło.

Zestaw postaci:

Zygmunt III Waza,

Stanisław August,

Jan III Sobieski,

Michał Korybut Wiśniowiecki,

August II Mocny,

Stanisław Leszczyński,

+ Henryk Walezy (ze względu na pierwszą elekcję)

Przykładowy zestaw skojarzeń (dla prowadzącej/go zajęcia):

Zygmunt III Waza – kolumna, król Szwecji, przeniesienie stolicy do Warszawy, „bredzić jak Piekarski na mękach” (nawiązanie do nieudanego zamachu na króla), rokosz Zebrzydowskiego, hołd carów Szujskich

Stanisław August – obiady czwartkowe, Łazienki, Konstytucja 3 Maja, trzy pogrzeby, trzeci rozbiór Polski/rozbiory Polski, caryca Katarzyna, mecenas kultury

Jan III Sobieski – Wilanów, Marysieńka, odsiecz wiedeńska, magnat, hetman, Jan Heweliusz, serce u kapucynów, Lew Lechistanu

Michał Korybut Wiśniowiecki – Rusin/Ukraińiec, Biały Kamień (miejsce urodzenia), bitwa pod Chocimiem (mimo że wojskami dowodził Sobieski), pokój w Buczaczu, serce u kamedułów (na Bielanych)

August II Mocny - Niemiec, Sas, Wettyn, Pałac Saski, Ogród Saski, Oś Saska, abdykacja, Order Orła Białego, hrabina Cosel

Stanisław Leszczyński – dwukrotny król, koronacja w Archikatedrze, teść Ludwika XV (córka Maria Leszczyńska), najdłużej żyjący król Polski, ucieczka (w przebraniu chłopca) z Gdańska, filozof chrześcijański

Henryk Walezy – Francuz, pierwsza elekcja, ucieczka z tronu / abdykacja, elekcja na Kamionku, Katarzyna Medycejska, artykuły henrykowskie

Podsumowanie:: Po odgadnięciu postaci królewskich – chwila na zastanowienie się, w jaki sposób dana postać wiązała się z „tożsamością polską”. Czy w ogóle coś takiego jak „polska tożsamość” istnieje? Kim byli królowie na polskim tronie w sensie pochodzenia? Czy zawsze byli to „rdzenni Polacy”? Czy musieli spełniać jakieś warunki, aby być królem, oprócz faktu, że większość z nich została wybrana w czasie elekcji? (konieczność przejścia na katolicyzm, co staje się szczególnie ważne w przypadku Zygmunta III Wazy, który przez 7 lat był jednocześnie królem Szwecji). Jak się zapisał w historii Polski?

9. Zakończenie:

Zakończenie powinno nawiązywać do celów, które zostały zamieszczone na początku scenariusza, stąd pytania o to, czy narodowość, wyznanie, język mogą przesądzać o tym, że ktoś się czuje Polakiem? Czy może samodzielnie zdecydować o przynależności do jakiejś społeczności?

Pytamy uczestników o wrażenia, czy nauczyli się czegoś nowego, z czym kończą zajęcia (np. spostrzeżenie dotyczące obecności Żydów w obrębie murów miejskich).

Polecana literatura:

1. Warsze - Warszawa. Żydzi w historii miasta. 1414 -2014,
2. Warszawa wielu kultur, Maria Pilich, Przemysław Pilich,
3. Bozie, Karolina Oponowicz
4. Raport Urzędu Miasta o wyznaniach w Warszawie:
https://um.warszawa.pl/documents/39703/63312607/Warszawa+wielu+wyzna%C5%84.pdf/bf9767bf-0f22-886a-303d-79f98060fb1d?t=1666352604482&fbclid=IwAR3_K7ukG2I7bI0AJmcO6dqQ3vQ4kSwdX0zXZF0uDRHAKR5EJLKvgiaumd8
5. O mieszkańcach Zamku Warszawskiego, Bożena Fabiani